

унук Наидо, све до рата 1914—1918. г., држао је такође пет села, и то: Бач, Добровени, Живојну, Горње и Доње Којнаре.

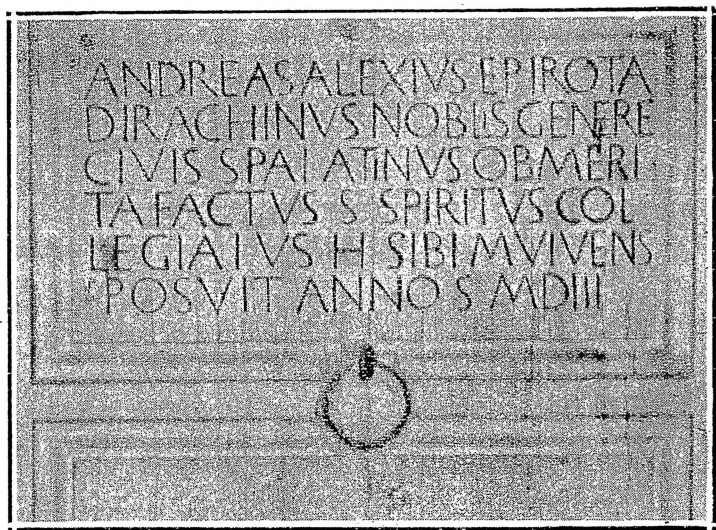
Сем овога има још и традиција, да се ковачлуџ, под овим условима, и откупљивао од ранијих ковача.

Јов. Хаџи-Васиљевић

ГРОБ АНДРИЈЕ АЛЕШИЈА У СПЛИТУ.

Велики мајстор ренесансе Арбанас Андрија Алеши који је с Николом Фирентинцем дао много уметнина на обе стране Јадрана, и у Далмацији и у Италији (Гласник Скопског Научног Друштва I. 1, 205), највећи је део живота провео у Сплиту. Ту је у дубокој старости, вероватно негде првог деценија шеснаестог века, и умро, па су га покопали у малој црквици Светог Духа, где је од раније био члан једне братовштине и где је сам за се био спремио гроб. Истина, тај гроб његов није више сачуван, уништили су га, што је често на Приморју случај, кад су дали цркви нови плочник, али су, срећом, спасили натписну плочу с његова гроба и причврстили је уза зид десно од великог олтара те цркве.

Ако разрешимо кратице и исправимо клесарске грешке, које дају доказ, како тај велики уметник није доспео да научи писање, на његову гробу долазе ове речи: ANDREAS ALEXIVS EPIROTA DIRACHINVS NOBILIS GENERE CIVIS SPALATINVS OB MERITA FACTVS SANCTI SPIRITVS COLLEGIATVS HOC SIBI MONVMENTVM VIVENS POSVIT ANNO SALVTIS MDIII.

А то значи, да је Алеши сматрао себе племићем драчким, да га је Сплит због неких заслуга, разуме се на пољу уметности, обдарио почасним грађанством, да је, даље, био члан братовштине те цркве Светог Духа, па да је 1503, још за живота, сам себи спремио тај гроб.

П. Колендић.

О ЦРКВИ У ДРЕНОВИ

Карло Пач је био први и, чини се, једини до сад научник-стручњак, који је посетио рушевине дреновске цркве, и који их је укратко описао¹. Тридесет година после њега, ми смо, августа 1925, такође били у Дренови. Али наша главна жеља, да снимимо основу цркве, није се могла остварити: терен на ком су рушевине сасвим је обрастао у шуму и густо шибље, а зидови су сарањен са земљом. Што

¹ Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina, IV (1896) 294-295

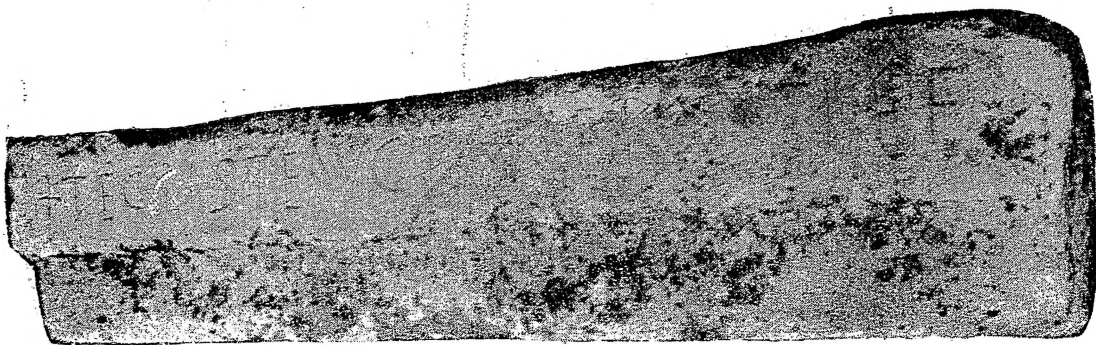
ипак објављујемо своје белешке, то чинимо из разлога: 1) што смо у могућности да објавимо фотографски снимак натписа, који је Пач сам прецртао, 2) што Пачев препис није у свему тачан, 3) што имамо снимак и надгробног камена, који је Пач описао, али није снимио, нити сигурно утврдио његову провениенцију, 4) што се наша опажања не слажу у свему са Пачевим и што су потпунија од његових, 5) што питање датирања цркве стоји још увек отворено, и 6) што желимо указати на потребу ископавања овог значајног споменика.

Село Дренова налази се у срезу пријепољском. До њега се долази најлакше долином Падежанске реке, која се улива у Лим на 4 км. пре него се из Прибоја стигне у Пријепоље. Велико и раштркано, оно лежи на висоравни југоисточно од Битовика, брда које доминира путовима што воде уз Лим и уз Бистрицу. Висина места варира између 500 и 800 м. Крај је релативно плодан и питом. Простора има у изобиљу. Видокруг је леп и широк, и оивичен је високим планинским косама.

Рушевине цркве леже на југоисточном рубу села, одмах под данашњом основном школом, на имању Вука Аксентијевића и Милојице Шпице. Место је заклоњено и као скривено, али лако приступно. У целини, то је блага падина која се постепено спушта према Падежанској реци и, даље, према Лиму.

Сам терен на ком се налазе рушевине готово је сасвим раван: он се, једва приметно, диже само према истоку. Услед многобројног камења на земљи и, још више, под земљом, остао је необрађен и зарастао у густу шуму, по којој се једва може кретати.

Комплекс на ком се налазе рушевине велик је: он износи у дужину 70,30 м. и у ширину 53,20 м. Судећи по томе, црква није била мала, као што вели Пач, који, у осталом, не даје њене сразмере у метрима. Или, ако је сама црква и била мала, око ње је морало бити и других зграда, што би наводило на помисао да је овде могао бити манастир. Да је црква била већих и сложенијих димензија, односно да се око те налазило и других зграда, најбоље сведоче трагови многих зидова, чије правце и континуитет, на жалост, нисмо могли тражити, због нераскрченог терена. За веће димензије цркве говорила би и величина каменог блока на ком је запис и који представља најзначајнији објект који се сачувао (сл. 1).

Слика 1.

Тај велики блок камена кречњака, који је, вероватно, био горњи праг на вратима, широк је 1,86 м., висок 0,35 м., и дебео 0,60 м. Он је од једног комада али услед тога што му горњи део нешто испада, изгледа као да је састављен од два. На горњем делу стоји урезано: + TE CRISTE AVCTORE RONTIFE(X). Натпис је сачуван врло добро; једино је последње слово у последњој речи —X— у доњој поли пропало, а у горњој излизано.

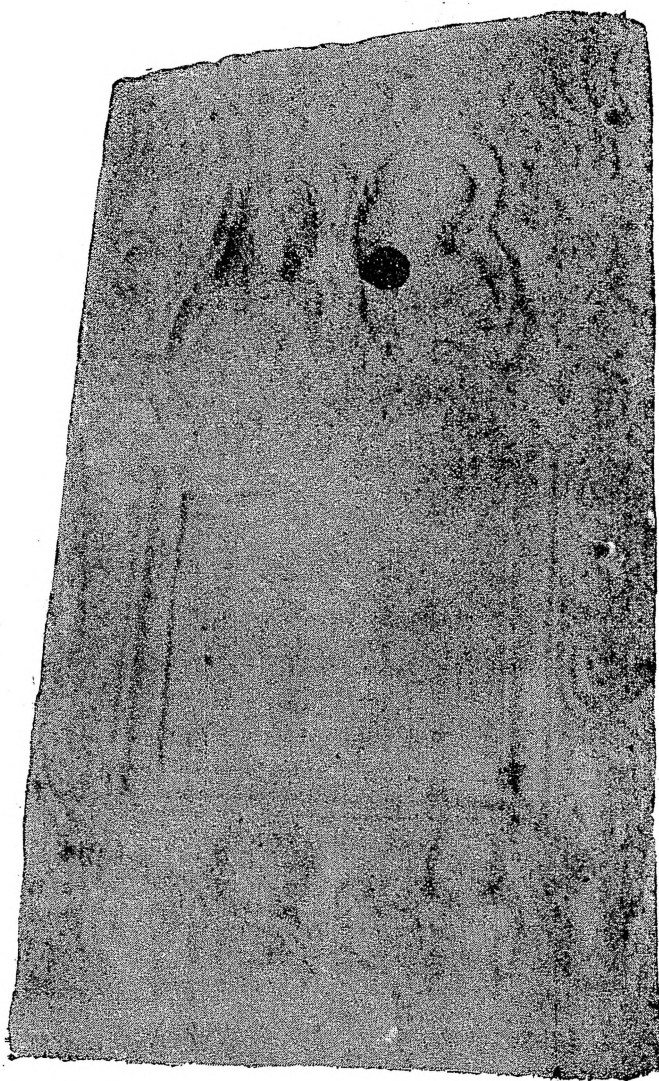
Прво што упада у очи кад се овај натпис прочита, то је груба грешка у последњој речи, где место PONTIFE(X) стоји RONTIFE(X) Пре него омашка, то ће

бити незнање латинског језика у оног који је урезивао запис.¹ Исто тако, запажа се да у другој речи, CRISTE, иза С нема слова Н.

Да је црква у Дренови била лепша и већа црква, види се и по материјалу од кога је грађена. Сем ломљеног и тесаног камена, на терену се налази и сиге, а на више места и врло доброг мрамора. Нарочито пада у очи један велики мраморни блок ружичасто-рујне боје који је водоравно канелиран, — можда део сокла (субасмана). По уверавању власника земљишта, до недавно се видео и један мраморан стуб, који се сад налази под земљом.

Судећи по месту где лежи камен с натписом и по траговима зидова, црква је била окренута према истоку. У висини олтара, по прилици, десно се виде темељи зида који чини круг с пречником од 9,50 м. Да ли је то конха, или нека грађевина независна од саме цркве, нисмо могли утврдити. У сваком случају, и то сведочи о великим размерима цркве или њених здања.

На западној страни цркве налази се надгробни камен чији је карактер несумњиво римски (сл. 2). Ми овде објављујемо само његов снимак, не желећи га

Слика 2.

¹ Изненађен том грешком, Пач није, на својој гравир, репродуковао то слово, представивши га истрвеним. Међутим, сасвим јасно се види да онде стоји R а не P.

описивати, јер је то Пач већ учинио. Морамо само нагласити да камен није ни одкуда донесен — претпоставка коју Пач није искључивао, — него да се овде налазио још пре него што је црква сазидана. О томе сведоче они други римски надгробни споменици који се налазе јужно од цркве и има их приличан број, а које Пач, свакако, није видео.

Остаје још питање датације. Судајући по облику слова О, Пач је датирао натпис у VII или VIII век. Исто тако по облику писмена, Булић је приватно саопштио К. Јиречку да натпис није старији од VII ни млађи од X века, на основу чега је Јиречек узео да је натпис из IX—X века¹. Кад се узме у обзир место где се црква налази и време кад је код нас хришћанство дефинитивно примљено, онда се Јиречекова датација може најпре примити.

Закључци који би се дали извести и из ово мало података о цркви у Дренови, бројни су. — Један споменик из доба наших првих владара, с латинским натписом, у овако забитом крају и на месту где је било римске културе, — такав споменик не сретасе код нас често. Али би ти закључци добили свој пуни значај истом онда кад би се знала основа цркве и нашли се на терену и други објекти осим ових који се виде на земљи. За то су нужна ископавања, која би свакако и што пре требало предузети, тим више што она не би стала ни много труда ни много трошка. Споменици из преднемањинског времена испитани су тако мало и они су тако важни да црква у Дренови заслужује највећу пажњу.

Милан Кашанин.

ЗАПИСИ У МАРКОВОМ МАНАСТИРУ

Ктиторске записе у Марковом Манастиру објавио је Панта Срећковић у својим *Путничким сликама* (Гласник XLVI, 1878, 220—221). О њима је изрекао свој суд Иларијон Руварац, увршћујући их међу измишљене Милојевићеве записе (Гласник X, 1881, 39). Срећковића је узео у одбрану И. Јастребов (Гласник LVII, 1884, 68—71). По Јастребову записи постоје; Срећковић их је прилично добро и верно саопштио. Јастребовљево читање записа унето је у Стојанићеву збирку *Старих српских записа и натписа* (I, 1902, 58. бр. 187 и 188). Записа данас нема. Они су морали бити уништени пре 1898 год., јер их те године не налази Миљков Извѣст. руск. арх. инст. IV — 1, 1898, 135). Г. Лаза Мирковић у историском делу монографије о Марковом Манастиру не прихвата Руварчево мишљење, већ на основу Јастребовљевих сведочанстава поклања пуну веру П. Срећковићу (Мирковић-Татић, *Марков Манастир*, Нови Сад 1925, стр. 2—3).

Питање решава у корист П. Срећковића и једна летописна белешка, коју је превидео Г. Мирковић. Она се налази у *Остојићевом летопису*, и гласи: Вѣ лѣто благовѣрнаго цара Стефана краљ Воукашинъ и сынове его Марко и Андреа и Иванишь и Дмитаръ начеше здати цркѣвоѣ свѣтаго моученика Димитріа зовоміи Марковъ монастирь (Споменик III, 1890, 157). Очевидно је да ова белешка води порекло из записа у Марковом манастиру. Дакле, много пре непоузданог П. Срећковића летописац је прочитао записе и из њих извадио извод у виду летописне белешке. Тиме се још потврђује и мишљење Љ. Ковачевића, да су записи по црквама служили као извор нашим летописцима (Глас 58, 1900, 51).

Ђорђе Сп. Радојичић.

ПРЕИСТОРИЈСКИ ГРОВОВИ КОД ПРИЛЕПА.

Према одлуци Мидистарства Просвете, почето је у пролеће прошле године са зидањем зграде за вежбаоницу Учитељске Школе у Прилепу. За зграду је изабрано земљиште на источном периферном делу вароши, око педесет метара далеко од друма Прилеп-Градско. У половини јуна, приликом копања рова за темељ, на дубини од 1,50 м., почеле су се појављивати дугачке гранитне плоче, вештачки

¹ К. Јиречек, *Историја Срба*, I, стр. 126.